

NEDINGEN

En sjö i sin gyllene medelålder

Nedingen Fiskevårdsområdesförening

Nedingen
en sjö i sin gyllene medelålder

En redogörelse över sjön Nedingen och den där bedrivna
fiske- och naturvården

Nedtecknad 1997 av
Lars Larsson

Nedingen Fiskevårdsområdesförening

När inlandsisen för ca 10.000 år sedan drog sig tillbaka var stora delar av Sverige, bland annat hela det mellansvenska låglandet, havsbotten. Genom landhöjningen steg så småningom landet upp ur havet, havsvikar snördes av och sjöar bildades. För ca 4.000 år sedan hade landet stigit så mycket att Nedingen började avsnöras från omkringliggande vatten.

Med människans livslängd som måttstock förefaller en sjö att vara ett permanent inslag i landskapsbilden. I ett längre perspektiv är en sjö emellertid en övergångsföreteelse. Det material som transporteras till sjön via dess tillflöden deponeras på sjöns botten. Rester av sjöns egen produktion av växter och djur avsätts också med tiden på botten. Dessa processer medför en successiv uppgrundning, vilket gör det möjligt för strandvegetationen att växa in över den tidigare öppna vattenytan, och sjön växer med tiden igen. En sjös livstid är således begränsad och ju grundare en sjö är från början ju kortare är dess livstid.

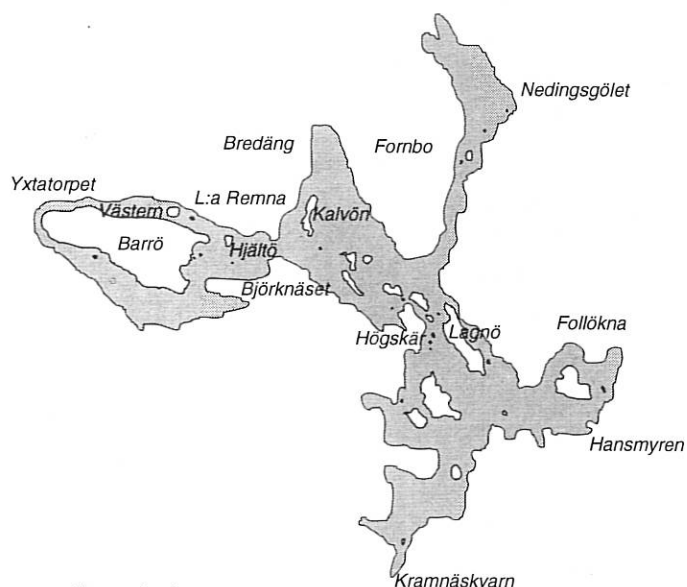
Människan har i många fall påskyndat sjöarnas åldrande genom sjösänkningar och genom ökad tillförsel av näringsämnen. Många sjöar har på detta sätt fått sina liv förkortade med tusentals år.

Ovanstående beskrivning gäller i hög grad också för Nedingen. Denna 4000-åriga sjö befinner sig i dag någonstans i sin gyllene medelålder eller, om man så vill, mitt i den utförsbacke som påbörjades vid sjöns tillkomst.

Nedingen är en av knappt 400 sjöar i Nyköpingsåns vattensystem. Den har en yta av 448 ha och ett medeldjup på tre meter. På de djupaste ställena mäter sjön 8-9 meter.

Det enda utflödet finns vid Kramnäsquarn längst ner i söder. Det största tillflödet är Rökärrensån, som inte är mycket till å nu för tiden, där den, från Kvarnsjön några kilometer väster om 55:an, letar sig ner till Nedingen och rinner ut längst in i viken mellan Bredäng och Fornbohalvön.

I närheten av Yxtatorpet finns ett utlopp från den lilla sjön Rysken (i dag snarare ett kärr) och från de båda Lott-sjöarna leder en liten bäck ut i Västern, som den idag ganska igenvuxna delen av Nedingen på Barröns norra sida kallas. Andra tillflöden finns bl.a. vid Fornbo, Follökna och Hansmyren.

Nedingen förr i tiden

Att det funnits bebyggelse runt Nedingen åtminstone sedan järnåldern vittnar bl.a. ett gravfält vid Remna om. Björknäset, som på den tiden förmodligen var en ö, har på sin högsta topp lämningarna efter en fornborg.

Om vi från järnåldern tar ett raskt skutt framåt i tiden till 1600-talets senare hälft finner vi på en karta, som visar den västligaste delen av Nedingen, flera av de gårdsnamn som vi fortfarande använder, t.ex. Kramnäs, Barrö, Saxgölet och Remna.

Det är till att börja med lite svårt att orientera sig på kartan eftersom den är ritad med väster uppåt (vrid kartan ett kvarts varv moturs så går det lättare). Vi ser också att öarna Björkön, Kalvön och Hjältön redan då hade sina nuvarande namn även om de båda sistnämnda tydligen förväxlats av kartritaren.

På en annan karta, som enligt uppgift ska vara från 1743, ser vi hela sjön. Olikheterna mot de kartor vi har i dag beror säkert mer på dåtidens lantmåteri- och kartritningsteknik än på att sjön har ändrat sina strandlinjer nämnvärt. Fornbohalvön ser ju bra mycket mindre ut än på dagens kartor, men dess stränder är ju på de flesta ställen ganska branta varför en uppgrundning av sjön inte kan ha ökat halvöns storlek särskilt mycket.

Sjöns namn är inte utsatt på denna karta men på en annan karta från mitten av 1700-talet finns namnet Nidringen. På en ägodelningskarta över Barrö från 1684 är det latin som gäller, sjön benämns Nydingen Lacus.

Hur var det då med fisket på 1700-talet? Vi föreställer väl oss lite till mans att före miljöförorenings tid vimlade det av fisk och kräftor i alla sjöar. Fisk fick man så fort man slängt i reven och kräftorna kunde man ösa upp hinkvis.

En dagbok skriven av en besökare på Yxtaholm under sommaren 1791 ger bättre besked. Inte om fisket i Nedingen men väl i närliggande sjöar. Det är faktiskt inte utan att man känner igen sig när man läser följande rader: "Julii den tolfte. Om morgonen försöktes metet och draget, men ingendera ville lyckas. Det senare förlorades."

Besvikelsen över den uteblivna fångsten och det förlorade draget var tydligen stor inte bara för de som deltog i det misslyckade fiskafänget utan också för de som inte fick följa med. Dagboken fortsätter nämligen: "Vid hemkomsten mötte oss Fruntimren med stenar...."

De följande veckorna berättas det om fisket så gott som varje dag. Man metar en hel del, mest för att få småfisk att agna med. Men vid en utflykt till Stavsjön får man 25 abborrar, de flesta stora, på mete. I övrigt fiskar man med ståndkrok, långrev, nät och mjärdar. Resultatet är växlande men några större mängder fisk är det aldrig tal om. Som mest har man på näten (det framgår aldrig hur många nät

det rör sig om) "½ tjog stora Abborrar. Några hade sväljt kräftor ty kräftstenar funnos i dem. På ståndkrokarna fick man intet, men på långrefven var en stor gädda om sju marker" (en mark är lite drygt två hekto).

Man får gäddor, abborrar (den största vägde 2 marker), rudor och "panckor" och vid något tillfälle också en ål. Rudor användes vid ett tillfälle som agn med mindre lyckat resultat. "Ruder till bete duga ej. Man måste ha annat" konstaterar dagboks författaren.

Den tjugofjärde juli finns en kommentar om att kräftmetarebloss lyste. Detta är den enda antydning som ges om att även andra än herrskapet på Yxtaholm och deras gäster ägnade sig åt något slags fiske.

Den åttonde augusti efter middagen "gjordes kräftmetet i ordning och försöktes med föga framgång". Det blev 15 kräftor. Nästa dag börjar man fiska (meta) kräftor redan efter frukosten men fångsten blir klen, och på kvällen vill kräftorna inte alls nappa.

Kanske försöker man få ihop kräftor till ett kräftkalas, om nu sådana nöjen förekom redan på den tiden. Dagboken ger inget besked om detta. Vi får heller inte veta hur kräftmetet gick till. Något kräftfiske med mjärdar tycks man inte ha ägnat sig åt.

Nedingen omnämns aldrig med namn i boken men man gör utflykter till bl.a. Barrö och Kramnäskvarn, som båda låg under Yxtaholm vid den tiden. Kramnäskvarn, vars kvarnhjul drevs av vattnet i Nedingens utflöde, var för övrigt i drift ända till slutet av 1800-talet och kvarnbyggnaden finns kvar än idag.

1800-talet

Liksom tidigare hade fisket stor betydelse för folkhushållet i det sjörika Sörmland och trakten kring Nedingen utgjorde säkert inget undantag. Bönderna hade fisket som binäring och fisken gav en näringsrik föda och omväxling i kosten. I tider då skörden slog fel så var det fisken som fick bli räddningen.

De sista årtiondena av 1800-talet var sjösänkningarnas tid. Syftet med dessa var främst att vinna åkermark. Både Båven och Hjälmarens

sänktes på 1870-talet. Vissa källor uppger att också Nedingen sänktes cirka en meter vid den tiden. Några dokument som verkligen styrker detta tycks emellertid inte finnas. Med tanke på sjöns mestadels branta stränder kan en sänkning emellertid inte ha gett så värst många kvadratmeter användbar mark.

I det här sammanhanget förtjänar det att nämnas att Nedingens tillflöde från Rysken inte är naturligt. Det tillkom när man någon gång under 1800-talets senare hälft lade ner ett stort jobb i avsikt att helt torrlägga Rysken, som då hade sitt utlopp mot Stavsjön. Man byggde en stensatt, bortåt 150 meter lång tunnel för att leda bort Ryskens vatten till Nedingen, som ligger lägre än Stavsjön. Man mätte emellertid fel på cirka en meter och Rysken försvann inte helt. Tunneln utgör dock än i dag Ryskens utlopp. Den löper intill Yxtatorpet och under landsvägen (55:an).

1900-talet

Om man jämför en karta över sjön från 1911 med verkligheten idag så är den största skillnaden att på den gamla kartan är Lagnö verkligen en ö med fritt vatten runt omkring. Även på andra ställen där det i dag är mer eller mindre igenvuxet med vass var det öppet vatten, och det förblev så även in på 1920-talet. Då gick det ännu att ro runt Lagnö och i Västern kunde man ta sig ett dopp utan att först röja undan vassen. Det är alltså på senare tid som igenväxningen på grunda ställen har tagit fart.

Liksom under 1800-talet och även tidigare spelade fisket i Nedingen under den första hälften av 1900-talet en långt större roll för de omkringboendes försörjning än idag. Husbehovsfisket var mycket vanligare, och några vattenägare fiskade även för avsalu. Så sent som på 1930-talet fanns det t.o.m. en familj som livnärde sig på de fiskevatten de arrenderade i Nedingen och några närliggande sjöar. Som idag, och på 1700-talet, fick man mest gädda och abborre. Gös fanns inte, det var inte förrän på femtiotalet som inplanteringen startade.

Ingvar Andersson som är uppvuxen på Lilla Remna berättar att man på trettioalet med gott resultat fiskade med hemgjorda ryssjor och

nät. Man fick relativt bra betalt för den fisk man sålde, uppåt en krona kilot för gäddan vid en tid då en arbetare tjänade mindre än fem kronor om dagen.

En annan inte helt försumbar inkomstkälla för några av vattenägarna runt sjön var att skära vass vintertid. Vassen såldes till Arboga vassförädling där den användes till reveteringsmattor, en stor artikel inom byggbranschen långt in på 50-talet. På alla hus med fasad av reveterat trä sitter det sådana mattor som armering under putsen.

Fiskevårdsföreningarna

Nedingens Fiskevårdsförening

I början på 50-talet blev det aktuellt att bilda en fiskevårdsförening, dels för att det blev mer och mer uppenbart för vattenägarna att det var nödvändigt att med gemensamma resurser göra något åt den ökande växtligheten i sjön, men också för att statsmakterna började hota med fritt fiske i vatten där allmänheten inte gavs möjlighet att fiska genom att köpa fiskekort.

Nedingens Fiskevårdsförening bildades 1951. Den drivande krafter tycks ha varit Bernhard Landert, Lundby. Sommaren 1951 satte han in annonser om bildandet av en fiskevårdsförening i lokalpressen.

Den första årsberättelse som finns bevarad är för år 1953 och upprättades till årsmötet 1954. Enligt årsberättelsen bestod styrelsen av:

Godsägare Lennart Cederlund, Fornbo	Ordförande
Elov Persson, Nedingsgölet	Vice ordförande
Herr Ingvar Andersson, Åkersnäs	Sekr. o. kassör
Fru Anneka Andersson, Barrö	
Fröken Karin Gustafsson, Remna	
Herr Olle Andersson, Haga	
Herr Nils Kylin, Follökna	

Anneka Andersson och Ingvar Andersson är i dag, 43 år senare, med i styrelsen för den nuvarande fiskevårdsområdesföreningen och har bidragit till denna skrift dels genom att ha berättat om sina minnen från livet vid sjön från 1920-talet och framåt och dels genom att ha

letat fram gamla skrifter och andra noteringar rörande sjön och fisket i densamma.

Årsberättelsen, som är ganska kortfattad berättar vidare att kassan balanserat på 1968,28 kr och att kassabehållningen var 694,48 kr. 48 st 25 kronors, 2 st 20 kronors och 11 st 5 kronors (för vattenägare) fiskekort hade sålts. Dessutom hade man sålt endagarskort för 105 kronor. Inkomsterna från kortförsäljningen var således 1400 kr.

5.000 ensamrig gös och 50.000 gäddyngel hade satts ut.

I årsberättelsen finns av någon anledning ingenting nämnt om att man under sommaren 1953 hade lagt ner en trumma genom den s.k. Barröbanken för att förbättra vattenflödet runt Barrön och försöka bromsa upp igenväxningen av Västern.

Algot Johansson från Yxtatorpet mättar in ett av betongrören till trumman genom Barröbanken

Under de kommande åren kom fiskevårdsföreningen att ägna sig åt att hålla efter igenväxningen, förbättra vattenflödet, kontrollera vattenståndet och utsättning av fisk.

Fiskevårdsområdesföreningen bildas

På 1980-talet kom det nya direktiv från myndigheterna angående fiskevård. Förändringar i lagstiftningen gjorde att äldre frivilliga fiskevårdsföreningar som Nedingens spelat ut sin roll efter utgången av 1990. I stället skulle fiskevårdsområdesföreningar bildas.

Syftet med fiskevårdsområden är enligt lagen om fiskevårdsområden bl. a. att ge förutsättningar för att samordna fiskevården på ett rationellt sätt i det aktuella området liksom för att samordna fiskets bedrivande.

Genom att fiskevårdsområdesförening bildas skapas ett beslutsforum som dessutom utgör en juridisk person.

Första förrättningssammanträdet hölls i Fastighetsbildningsmyndighetens regi 20 april 1988. Mötets syfte tycks främst ha varit att ge information till de närvarande vattenägarna men ett förslag till stadgar presenterades också. Man beslutade att ett nytt möte skulle hållas vilket skedde redan 9 maj samma år.

Enligt mötesprotokollet förelåg ett visst motstånd från flera vattenägare och flera ansåg att just deras bit av sjön skulle undantas från fiskevårdsområdet medan andra deltagare menade att om områdesbildningen ska vara meningsfull måste hela sjön omfattas.

Förrättningsmannen anser dock att "förutsättningar föreligger för att bilda fiskevårdsområde". Ett utlåtande om detta plus andra handlingar i ärendet ska läggas fram för fiskerättsägarnas granskning. På grund av förrättningsmannens långvariga sjukdom kom detta aldrig att ske.

Den 16 juni 1989 hölls ett nytt möte. Ånyo konstaterar förrättningsmannen att det finns förutsättningar för bildandet av en fiskevårdsområdesförening. De skäl som framförts mot ett bildande "bedöms inte vara av den arten och ha den betydelsen att ett område inte skall inrättas eller att vissa områden skall undantas". Förrättningsmannen meddelar utlåtande för fiskevårdsområdets bildande och utlåtandet och övriga förrättningshandlingar överlämnas till länsstyrelsen för slutlig prövning.

En interimsstyrelse väljs, den har följande medlemmar:

Ordf. Ingvar Andersson, Åkersnäs
Skr. Ted Eriksson, Follökna
Kassör Birger Karlsson, Malmsjöberg
Kent Gustafsson, Lilla Remna
Bertil Jonson, Fornebo
Hubert de Besche, Haga
John-Peter Lagergren, Kramnäs
Gösta Lomm, Malmköping
Åke Eriksson, Yxtaudde

I september 1990 kommer så en räkning från Lantmäteriet på 38.006,50 för bildande av fiskevårdsområde för Nedingen. Fiskeriverket bidrog senare med halva beloppet.

Fiskevårdsföreningarnas verksamhet

Någon större skillnad i de båda föreningarnas inriktning och verksamhet har aldrig funnits. Ambitionen har i båda fallen varit att med de resurser som stått till buds bedriva fiskevård och sjövärd, två uppgifter som går hand i hand, i en frisk sjö trivs fisken som fisken i vattnet.

Åtminstone alla fiskekortsköpare fick dock uppleva en märkbar skillnad i och med att fiskevårdsområdesföreningen hade bildats. Fiskekortet kom att gälla hela sjön, tidigare hade vissa vatten varit undantagna.

Sjövärdande åtgärder

Bland de sjövärdande åtgärder som de båda föreningarna vidtagit märks:

Grävnings- och sprängningsarbeten för att förbättra vattenströmningen dels i Västern och dels vid sjöns utlopp.

Byggande av fördämning med lucka för nivåkontroll vid utloppet.

Nedläggning av trumma genom Barröbanken.

Enträgnade uppvaktningar hos länsstyrelsen för att få hastighetsbegränsning i sjön. Önskemålet var 5 knop, men resultatet blev 7 knop.

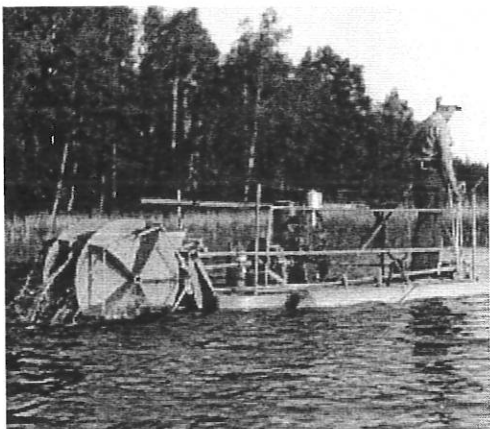
Bekämpning av vass och annan växlighet, främst vid utloppet och i Västern men också på många andra platser i sjön.

Till att börja med använde man sig helt av handkraft. Man stod på en båt eller flotte och slog vassen med lie. Bilden får en osökt att tänka på TV-serien Hedebyborna.

Sedemera konstruerade och byggde Ingvar Andersson en maskin för detta ändamål. Maskinen framdrevs med ett skovelhjul och i fören fanns en skärkniv av den sort som finns på slåttermaskiner. Maskinen utvecklades mer och mer under åren och blev till slut ett vass- och näckrosätande monster som, med skötare, anlätades av föreningen ända fram till slutet av åttio-talet för att klippa både vass och näckrosor. Bilden nedan visar ett tidigt utförande av denna maskin.

I dag förfogar fiskevårdsområdesföreningen över en något behändigare, men tyvärr ej lika effektiv utrustning för vass- och näckrosklippning, en plåtbåt som försetts med utombordsmotor och ett vassklippningsaggregat. Båten får alla medlemmar i föreningen låna utan kostnad, bränsle till båtmotorn och klippaggregatet får användaren dock betala själv.

På sensommaren 1994 fick föreningen ALU-bidrag för en person som under några veckor ägnade sig åt att avverka växtlighet på flera ställen i sjön med hjälp av föreningens klippningsutrustning.

Det kan också nämnas att 1965 flygbesprutades ca 15 ha vass i sjön med gott resultat, åtminstone vad själva vassbekämpningen beträffar.

Som en förebyggande åtgärd när det gäller att hålla efter växtligheten i sjön byggdes på initiativ av fiskevårdsföreningen en fördämning vid utflödet vid Kramnäsvarn. Med hjälp av en lucka kan man reglera utflödet och därigenom förhindra att vattenståndet sjunker för mycket nederbördsfattiga somrar. Om vattenståndet tillåts sjunka för mycket kommer växtligheten i sjön att breda ut sig allt snabbare.

Bland sponsorerna till dammen fanns flera av vattenägarna även om det lär har varit lite så och så med betalningen av de utlovade bidragen. Själva dammluckan med tillbehör tillverkades och bekostades av Smedby Mekaniska verkstad i Malmköping. Dammen byggdes 1973.

Fiskevårdande åtgärder

Förutom de sjövärdande åtgärder som indirekt också är fiskevårdande har sedan fiskevårdsföreningen bildades en stor del av de båda föreningarnas medel använts till utsättning av fiskyngel. Under fiskevårdsföreningens första år experimenterade man med flera olika fisksorter. Man försökte bl. a. med bäckröding, regnbåge, sutare och sik. Någon enstaka regnbåge lär faktiskt ha fångats i sjön för en del år sedan, men för övrigt har dessa försök inte givit något annat påtagligt resultat än att det nu finns ett bestånd av sutare i sjön. Sutarna sätter i sig en hel del växtlighet, vilket ju kan tyckas vara bra för sjön, men då de under sitt intag av föda får i sig en hel del fiskrom är dess närvaro inte enbart av godo. Eftersom endast ett fåtal sutare dras upp ur sjön är det dessutom så att den näring sutarna får i sig lever sitt eget lilla kretslopp i sjön.

Så småningom slutade man emellertid med experimenterandet med olika fisksorter och under senare tid har man uteslutande satt ut gös, så gott som varje år. På fiskerikonsulentens inrådan kommer fiskevårdsföreningen att tills vidare att sätta ut ca 15.000 ensomrig gös vart tredje år i stället för 5.000 varje år. Detta för att kunna kontrollera om det sker någon naturlig förökning av gösbeståndet. En gös växer till sig med ca 10 cm per år så det är ganska lätt att avgöra om det skett någon naturlig förökning.

Försäljning av fiskekort

Försäljning av fiskekort och bidrag från fritidsområdesföreningarna runt sjön är och har varit Fiskevårdsområdesföreningens enda inkomstkälla. Den gamla Fiskevårdsföreningen fick under 1950-talet något smärre bidrag från bensinskattemedel.

För att göra sjön mer attraktiv för utomstående fiskeintresserade lät fiskevårdsföreningen 1972 bygga en brygga med 20-talet båtplatser. Samtliga båtplatser har mestadels varit uthyrda och ger ett tillskott till föreningens inkomster.

Inkomsterna från fiskekortsförsäljningen och uthyrningen av bryggplatserna beräknas att i år (1997) ge ca 40.000 kr. Cirka 70 årskort, ett femtontal sommarkort och några veckokort säljs till utomstående. Vintertid säljs också ett antal endagskort till medlemmar i någon fiskeförening som har pimpeltävling. Tillsammans med hyresinkomsterna för föreningens båtplatser utgör inkomsterna för dessa kort knappt hälften av inkomsterna, resten kommer från vattenägare och samfällighetsföreningar.

Övrigt

I syfte att öka medlemmarnas insikter i ämnen som rör sjö- och fiskevård har fiskevårdsföreningen i samband med den årliga fiskestämman inbjudit olika föredragshållare. Det har varit föredrag om sjörestaurering, kräftornas liv och leverne och om fiskinplantering. Vid 1997 års stämma var det ett föredrag om begränsning av växtnäringläckage till våra sjöar. Tyvärr har inte stämmorna varit speciellt välbesökta.

Djur och natur

Fiskbeståndet

Nedingens fiskbestånd utgörs i dag av gädda, abborre, mört, braxen, björkna, lake, sutare (inplanterad) och gös (inplanterad). Så sent som på sjuttioalet lär man också ha fått en och annan ål på kroken.

Kräftbeståndet

Nedingen är en av de få sjöar i landet som ännu har ett bestånd av svensk flodkräfta. På 1910-talet drabbades de flesta sjöarna i Sörmland av kräftpest och Nedingen torde inte ha varit undantagen. 1934 var det hänt igen. Kräftbeståndet har emellertid återhämtat sig, men på senare år har fångsterna ofta varit ganska skrala. Det sägs att man med samma insats som i dag kunde få 10 till 20 gånger fler kräftor på 1950-talet. 1956 betalade fiskevårdsföreningen för 11 timmars polisbevakning av sjön under kräftfiskeperioden, något som tyder på att sjön hade ett gott renommé som kräftvatten.

De senaste årtiondet har visat upp en del år med skapligt kräftfiske men också några med riktigt dåligt resultat. 1996 blev ett riktigt dåligt kräftår för de flesta. Något som delvis kan ha berott på en sen vår och kall försommar som fick till följd att skalömsningen kom igång sent och pågick som bäst under högsäsongen för fisket. På flera håll observerade man dock att många av de kräftor som fångades verkade loja och en del hann dö i sumpar och hinkar innan det var dags för kokning. Fiskerivårdskonsulentens diagnos är syrebrist, kanske som en följd av rekordtjock is under vintern och sen islossning. Dessutom var somrarna 1994 och 1995 ovanligt varma med höga vattentemperaturer, vilket satte fart på algerna i sjön och därmed syreförbrukningen.

På senare år har kräftpesten återkommit till flera närliggande sjöar och vattendrag. Tyvärr finns det inga åtgärder att vidtaga som förhindrar pestangrepp. Alla och envar uppmanas dock att iaktta nödvändig försiktighet så att Nedingen inte drabbas av pesten på grund av vårdslöshet.

En förutsättning för att kräftor ska kunna överleva och fortplanta sig även utan pest är att sjöns syrehalt är tillräckligt hög och att dess pH-värde ligger över 6,0. De senaste årens provtagningar har gett pH-värden på 7,0 och mer.

Fågellivet

Fiskgjusarna på Högsjärn känner väl alla som brukar vistas vid sjön till, men det finns fler häckande fiskgjusar vid sjön. Andra rovfåglar som häckar intill sjön är brun kärrhök, tornfalk, ormvråk, duvhök och sparvhök.

Det finns påfallande lite sjöfågel, lom och dopping ser man ofta men knappt några änder och några svanar har man inte sett till på många år. Minken sägs vara skuld till detta. Kanadagässen rör minken dock inte på, de förökar sig obehindrat och har blivit till vad som närmast är att beteckna som en sanitär olägenhet, inte minst på de badplatser med gräsmattor som finns på några ställen.

Den på senare tid allt mer sällsynta fisktärnan häckar på Kärring-

berget utanför Barrön. Gråhäger är inte heller ovanlig vid sjön men den är ganska skygg så man ser den inte så ofta trots dess storlek.

Djurlivet i övrigt

Tyvär har vi alldeles för mycket mink både runt sjön och på öarna. Fiskevårdsområdesföreningen lånar ut fällor till dem som vill hjälpa till och fånga in dessa rovdjur som inte hör hemma i vår miljö. För varje dödad mink betalar fiskevårdsområdesföreningen dessutom "skottpengar".

Om förekomsten av övriga fyrfota djur finns inte mycket värt att notera, beståndet är väl typiskt för trakten och tiden. Det kan dock nämnas att det på femtiotalet fanns utter vid sjön.

Beträffande kråldjuren kan vara värt att notera att svart huggorm, som lätt kan förväxlas med snok, är ganska vanlig.

Naturreservat

1966 avsattes Lagnö och en del av fastlandet innanför ön som naturreservat. Även vattnet utanför Lagnö och den lilla ön Högskår, som är mer känd som fiskgjuseön, ingår i reservatet. Motiveringen till naturreservatets tillkomst var att man ville gynna friluftslivet. I urkunderna står det även att skogsavverkning inom området ej bör ske.

Vattenkvaliteten

Under senare hälften av sjuttioalet var Nedingen föremål för två olika undersökningar beträffande vattenkvaliteten. Den ena, Sjöundersökningen 1977, var bekostad av länsstyrelsen och omfattade ett stort antal sjöar i Sörmland. Undersökningen gällde främst de olika sjöarnas surhetsgrad och alkalinitet. Det senare kan sägas vara ett mått på förmågan att motstå försurande angrepp. Anledningen till denna undersökning var bland annat att länsstyrelsen ville ha underlag för bedömningar av behovet av sjökalkning. Mätresultaten för Nedingen visar att alkaliniteten var god medan pH-värdena låg på den undre gränsen för vad som ger gynsamma förhållanden för livsformerna i sjön. Det kan här sägas att pH-värdena under senare tid har varit något högre än de som redovisas i rapporten.

Den andra undersökningen var föranledd av att Nedingens vatten plötsligt försämrades i början av 1975. Höga bakteriehalter uppmättes. Miljö- och Hälsovårdskontoret i Flen lät påföljande sommar göra en inventering av olika föroreningskällor men det blev aldrig klarlagt vad som förorsakat den plötsliga försämringen av vattnet. I januari 1976 vände sig miljö- och hälsovårdskontoret till Naturvårdsverket för att få en allsidig undersökning av föroreningssituation i och omkring Nedingen. Undersökningarna fortgick sedan under tre somrar.

Rapporten från undersökningarna, "Föroreningssituationen i och omkring Nedingen 1976 - 1978" omfattar femtiotalet sidor och har bland annat följande att berätta:

"Vattenkvaliteten i Nedingen uppvisar en hel del karaktärsdrag utmärkande för slättlandssjöar påverkade av måttlig mänsklig aktivitet. Detta ger sig främst tillkänna i de höga fosfor- och klorofyllhalterna, men även den förhållandevis höga kvävenivån spelar viss roll. Såväl kväve som fosforvärden faller inom de intervall där trofinivån (närlingsrikedomen) brukar benämnas eutrof vilket innebär goda näringsförhållanden (vilket inte är så bra som det låter).

Tillförsel av fosfor kommer främst från toalettavvattning och gödselhantering. Mycket av den fosfor som tillförts, och än i dag tillförs sjön deponeras på botten. Sommartid frigörs stora mängder av den deponerade fosforen och spelar en mycket stor roll för algutvecklingen sommartid. En stor del av den frigjorda näringen från botten deponeras åter i sjön efter vegetationsperiodens slut. Man kan därför tala om en ond cirkel. När en sjö nått detta stadium i sin utveckling finns det ingen återvändo. För att förbättra vattenkvaliteten i ett sådant läge krävs i regel ingrepp i form av olika restaureringsåtgärder".

Rapporten säger vidare: "Att med rimlig ekonomisk insats nämnvärt förbättra sjön Nedingens vattenkvalitet låter sig således ej göras. Igenväxning av sjön bör däremot lokalt kunna förhindras genom bekämpning av högre vegetation. Förutom att detta är positivt ur den synvinkeln att näringsämnen bortföres från sjön, bevaras sjöns rekreationella värde för många år framöver".

En annan åtgärd som rekommenderas är att minska tillförseln av fosfor.

Det ska väl också sägas att föroreningarna som föranledde undersökningen snart försvann.

Ur bakteriologisk synpunkt är det i dag ingen fara med vattnet, men de höga halterna av näringsämnen består. Flens kommun har för övrigt meddelat att man har för avsikt att göra en inventering av tillståndet i flera sjöar inom kommunen. Eftersom Nedingen används som dricksvattentäkt av ett relativt stort antal hushåll hör den till de sjöar som ska prioriteras i denna undersökning.

Hur kan vi påverka Nedingens framtid ?

Delar av inledningen till denna skrift är, om än ganska fritt, citerade från Naturvårdsverkets rapport om vattenundersökningen i Nedingen 1976 - 1978. Där sägs bland annat: "Med människans livslängd som måttstock förefaller sjöar vara permanenta inslag i landskapsbilden."

Under de cirka 4000 år Nedingen utgjort ett eget inslag i landskapsbilden har ett knappt sextiotal mansåldrar förflutit. Naturligtvis har det hänt en hel del med sjön under den tiden men frågan är om det inte hänt mer med Nedingen vad igenväxningsprocessen beträffar under den senaste mansåldern än under sjöns hela tidigare liv. Man kan också uttrycka det som så, att utförsbacken som genom årtusenden av enbart naturlig påverkan varit ganska så flack det senaste århundradet genom människans påverkan plötsligt blivit väldigt brant.

Lagnökanalen har vuxit igen nästan helt, likaså Västern. Att det fortfarande går att ta sig fram där med båt beror helt på att en kanal, som kontinuerligt måste underhållas, har röjts genom vassen. Vid sjöns utlopp har det också varit nödvändigt att både röja undan vass och att gräva. Vi ser också hur växtligheten med vass och näckrosor tilltar år från år på flera andra ställen. Anledningen till den snabbt ökande igenväxningen är den växtnäring som i allt större utsträckning tillförs sjön från jordbruk, toalettvatten och genom luften.

Även påståendet att sjön i dag befinner sig i sin gyllene medelålder är hämtat från Naturvårdsverkets rapport. Om sjöns liv efter den

gyllene medelåldern inte ska bli alltför kort måste vi alla hjälpa till med att få utförsbacken att plana ut igen genom hålla igen med tillförsel av ytterligare näring till sjön. Den näring som redan finns där är mer än tillräcklig för att underhålla tillväxten av vass och annan växtlighet på dagens höga nivå. Även om vi lyckas minska tillförseln av ytterligare växtnäring försvinner inte den näring som redan finns i sjön och arbetet med att klippa vass och näckrosor kommer att behöva fortgå i oändlighet. Med rätt planläggning bör dock arbetsinsatserna kunna minska med tiden.

Alla som bor och verkar runt sjön kan dra sitt strå till stacken när det gäller att begränsa tillförsel av ytterligare växtnäring. Lantbrukarna vet att de ska lämna en zon på bortåt tio meter från strandkanten obrukad och ogödslad och att plogfårorna i sluttningar mot sjön ska gå parallellt med sjön. Ingen lantbrukare använder mer gödsel än som behövs, gödslet är ju en stor kostnad och gödslar man för mycket blir skörden oftast sämre. Men även andra fastighetsägare som har sina tomter intill eller nära sjön bör vara försiktig med gödslingen. Mycket av den fosfor, som den gödsel man strör ut på gräsmattor och i rabatter innehåller, hamnar så småningom i vattnet och gör vassarna grönare och tätare. Fosfor finns i både natur- och konstgödsel.

Vattnet från våra BDT (bad, disk, tvätt) -avlopp söker sig genom ganska primitiva reningsanläggningar ner till Nedingen genom rörledningar och diken. De tvätt- och diskmedel vi använder kan innehålla fosfater (fosforföreningar) som följer med vattnet genom reningsanläggningen för att så småningom hamna i sjön. I dag finns det Miljömärkta disk- och tvättmedel som alla bör använda, de innehåller inga fosfater.

Nedingen är en grund sjö med ett mycket näringsrikt sediment på botten. Så länge detta ligger kvar ostört på botten gynnas inte tillväxten av alger och andra vattenväxter annat än på de grundaste ställena. Vi kan emellertid inte förhindra att en del av sedimentet rörs upp och blandas med vattnet på grund av väder och vind. Vi vill emellertid inte att det ska röras upp ännu mera av snabbgående motorbåtar. Av den anledningen lade Fiskevårdsföreningen ner mycket jobb på att få en allmän hastighetsbegränsning på sjön.

Länstyrelsen bestämde efter en tids skrivelser att den högsta tillåtna hastigheten ska vara 7 knop och det gäller hela sjön. Tyvärr åtlyds inte detta av alla, det förekommer till och med vattenskidåkning på sjön. Detta är i sig inte förbjudet; men för att klara av något sådant med vanliga vattenskidor i en hastighet av högst 7 knop måste man upphäva en naturlag.

En annan sak vad gäller vattenföroreningar och som på senare tid alltmer har uppmärksammats är de utsläpp av kolväten (bensin och oljor) som sker från alla aktersnurror. De allra flesta av dessa är tvåtaktsmotorer, som har en ganska ofullständig förbränning. 10-20 procent av bränslet går oförbränt och oförändrat rakt igenom motorn och ut i vattnet och luften. Vid tomgångskörning är procenttalet ännu högre. Den olja som är inblandad i bensinen gör inte situationen bättre.

Om man ser till antalet snurror per kubikmeter vatten hör säkert Nedingen till en av de "snurrätaste" sjöarna i landet. Eftersom sjön inte är särskilt djup är ju vattenmängden inte så stor, och då vattenomsättningen dessutom är ganska låg kan det bli relativt höga halter av kolväten i vattnet. Undersökningar har visat att kolväteutsläpp försämrar vissa fiskarters fortplantningsförmåga och immunförsvar. Kolväteutsläppen gör ju inte heller det dricksvatten som så många tar från sjön bättre.

Alla som använder farkoster med bensindrivna motorer i sjön, bör åtminstone se till att motorerna hålls i gott skick och att man inte har för fet oljeinblandning i bensinen. Oljan ska dessutom vara biologiskt nedbrytbar, S.k. miljöbensin (alkylatbensin) är att rekommendera. Den är tyvärr ganska dyr, men merkostnaden kan vara väl använda pengar. Var försiktig vid all hantering av bensin och oljor i och vid sjön så att onödigt spill undviks.

Vill man vara extra miljövänlig kan man skaffa en batteridrivna elmotor och glida fram nästan ljudlöst. Det går visserligen inte så fort, men vem behöver ha bråttom på Nedingen?

Fiskevårdsplan

En fiskevårdsområdesförening är skyldig att upprätta en plan för sin verksamhet. I Nedingen Fiskevårdsområdesförenings plan heter det bl.a.

Nedingen Fiskevårdsområdesförening ska arbeta för :

Att förhindra igenväxning så att god genomströmning och framkomlighet bibehålls.

Att skapa/bibehålla ett fisk- och kräftbestånd där önskvärda arter får optimala möjligheter att reproducera sig och skräpfisk i möjligaste mån elimineras.

Att minkbeståndet minskar eller helst utrotas.

Om fler vattenägare och medlemmar i de olika samfällighetsföreningarna ställer upp och hjälper till med vassklippning skulle den första av dessa föresatser kunna uppnås. Med en förbättrad genomströmning uppnår vi också en bättre vattenkvalitet som kommer att gynna fisk- och kräftbeståndet.

Genom att plantera in gös får vi ett kvalitetsmässigt bättre fiskbestånd i sjön, men det vore önskvärt att få upp så mycket skräpfisk som möjligt ur sjön, det skulle ge mer utrymme för de fiskar som blir kvar att växa till sig. Att ta upp skräpfisken kräver dock stora åtgärder och till detta räcker inte fiskevårdsområdesföreningens resurser. En liten bit på vägen i detta avseende är dock de fisketävlingar som lokala fiskeklubbar tillåts anordna vintertid. Vi blir då av med ett ganska stort antal småabborrar.

Kräftbeståndet måste vi alla hjälpa till att vårda, dels genom att släppa tillbaka alla småkräftor (under nio centimeter) vi får i sjön. Innan kräftorna har nått den storleken är de inte könsmogna och ger man inte varje hona chansen att fortplanta sig kommer snart kräftbeståndet att minska. Men även hannarna behövs för artens fortlevnad, de lär inte vara några stora Casanovor utan nöjer sig med ett par tre honor.

För att få behålla kräftorna måste vi också låta bli att flytta båtar och

redskap från sjöar och andra vattendrag där kräftpesten är aktiv. Och absolut inte försöka med egen inplantering av kräftor. Det senaste utbrottet av kräftpest i sjöarna i Nedingens närhet lär ha berott på att någon släppte ut signalkräftor i Harpsundsjön, där det fanns ett gott bestånd av flodkräfta, i dag finns där inte någon. Signalkräftor är resistent mot, men ofta bärare av kräftpest. En enda smittad signalkräfta som släpps ut i Nedingen kan slå ut hela beståndet av flodkräfta.

Att minska minkbeståndet är något som vi alla kan hjälpa till med. Fiskevårdsområdesföreningen har ett antal minkfällor som medlemmarna får låna gratis. Genom en massiv insats från medlemmarnas sida skulle vi faktiskt kunna i det närmaste utrota dessa glupska gynnare som tar både kräftor och fågelungar.

Om vi med gemensamma krafter hjälper till att uppfylla de målsättningar som fiskevårdsområdesföreningen satt upp kommer inte bara vi själva utan också våra barn och barnbarn och förhoppningsvis också fler framtida generationer ha nytta och glädje av vår vackra sjö.

Det finns bara en Nedingen, var rädd om den.

Källor

Peter Jacob Hjelm. Dagbok hållen vid Yxtaholm år 1791 i Juli och Augusti månader.

Södermanlands Hembygdsförbunds Årsbok, Sörmlandsbygden, flera årgångar.

Ett stycke Sörmland, utgiven av Flens Kommun.

Sjöundersökningen våren 1977, Länsstyrelsen i Södermanlands län.

Föreningssituationen i och omkring Nedingen 1976 - 1978. Rapport från Naturvårdsverkets undersökningar på uppdrag av Flens kommun.

Nedingens Fiskevårdsförenings arkiv.

Nedingen Fiskevårdsområdesförenings arkiv.